

Illuka Kooli ainekava	Ainevaldkond: keel ja kirjandus	Õppeaine: kirjandus
II kooliaste	5.klass	Tundide arv: 2
Õppeaine kirjeldus		
<p>Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane keele- ja kirjanduspädevus, mis tähendab suutlikkust tajuda keelt ja kirjandust kui rahvusliku, riikliku ja iseenda identiteedi alust. 1.–4. klassis on eesti keel kirjandusega lõimitud õppeaine, milles taotletakse nii keele- kui ka kirjandusõpetuse eesmäärke.</p> <p>II kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi neljas õppevaldkonnas: suuline ja kirjalik suhtlus, teksti vastuvõtt, tekstiloomine ning keeleteadlikkus. Siingi on eesti keele õpetamise keskmes (tervik)tekstid ja katkendid või tekstikorpused ning nendega seotud tekstitoimingud. Keelepädevuse tagab võimalikult eripalgeline, kuid autentne ja adekvaatne tekstivalik, mis võimaldab omandada keeleteadmisi ja kujundada hoiakuid.</p> <p>Suhtlemisõpetusega kujundatakse oskust kasutada multimodaalses suhtluses eri kanaleid ja keskkondi (sh netikeskkonda), oskust arvestada suhtlemisel eesmärki, partnerit ja olukorda, oskust vahendada teavet, väljendada oma arvamusi ja hinnanguid. Tähelepanu pööratakse ka netiturvalisusele. Suhtlusoskuse arendamisel tehakse informatiivseid esitlusi (nt raamatututvustusi) nii individuaalselt kui ka koostöös.</p> <p>Teksti vastuvõtu õpetusega kujundatakse oskust tekste leida ja valida, eesmärgipäraselt lugeda ja kuulata, samuti rakendatakse erinevaid lugemis- ja kuulamisvõtteid ning süvendatakse oskust teksti mõista ja sellele reageerida. Arendatakse kriitilise lugemise oskust ning analüüsitakse erinevaid tarbetekste. Elulähedaste ja tähenduslike aine- ja muude tekstide käsitus lõimitakse tekstide ülesehitusliku eripära, sõnavara, grammatika ja õigekeelsuse õpetamisega, et kujundada õpilases loomulik keeleteadlikkus.</p> <p>Tekstiloomine õpetusega kujundatakse mitmekülgset ja eesmärgistatud eneseväljendusoskust, mille puhul õpilane tajub situatsiooni ja adressaati ning suudab oma mõtteid selgelt ja täpselt, tekstiliigile omasel viisil väljendada. Jutustavate, kirjeldavate ja arutluselementidega tekstide kõrval hõlmab kirjutamine avarat tekstivälja alates tarbetekstidest kuni ilukirjanduseni. Tekstiloomes on põhirõhk kirjutamise protsessil, õpilane järgib kirjutamise etappe alates eeltööst kuni lõpptulemuse vormistamise ja viimistlemiseni.</p> <p>Keeleteadlikkuse õpetusega avardatakse keeleteadmisi, omandatakse õigekeelsuspõhimõtted, kujundatakse eesti keelt väärtustavat hoiakut. Arendatakse oskust tänapäeva eesti kirjakeelt teadlikult kasutada, kujundatakse arusaamist keele arengust ja muutumisest ning murrete eripärast. Keeleteadlikkust, mis peab tagama korrektse ja mitmekülgse kirjakeele omandamise, õpetatakse muude tekstitoimingute osana.</p> <p>Et õpilane osaleks aktiivselt ja vahetult õppeprotsessis, peavad keeleõppe tegevused olema mitmekülgsed ja funktsionaalsed. Keeletundides omandatakse konkreetseid keeleteadmisi ja praktilisi oskusi, analüüsitakse loetut ja kuuldut, kujundatakse keelega seotud hoiakuid ja antakse hinnanguid ning kirjutatakse eri liiki tekste. Arendatakse oskust sobivatest allikatest ja keskkondadest infot hankida, seda lugeda ja kriitiliselt hinnata. Keeleallikate kasutamine lõimitakse tekstiloomesse, st, et õpilane oskab teabe põhjal langetada teadlikke keelevelikuid, mis arvestavad suhtlusolukorra sobivust. Tekstitöös on oluline ka digitaalse sisu loomine, muutmine ja taasesitamine.</p>		
Õpitulemused:	Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused	

Õpilane:

- 1) loeb laste- ja noortekirjandusteoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, sealhulgas vähemalt neli tervikteost;
- 2) loeb ladusalt ja mõtestatult eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab õpetaja juhendamisel põhilisi lugemisvõtteid ja -viise, jälgib ja hindab oma lugemist;
- 3) tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust;
- 4) loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi;
- 5) kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad;
- 6) väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärast paljutahulist kultuuri;
- 7) õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas teatri- ja filmikunsti, pärimus- ja muuseumikultuuri;
- 8) eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike ning olulisemaid žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- 9) nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeleolu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust;
- 10) koostab proosa- või draamateksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte;
- 11) nimetab teose teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teose peamõtte;
- 12) iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nende vahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist;
- 13) järjestab loo sündmused ning põhjendab toimumisaja ja -koha valikut;

Põhikooli kõikides kooliastmetes on äärmiselt oluline kujundada õpilaste **lugemishuvi** ja arendada **lugemisoskust** – esimene on aluseks teisele ja ka vastupidi. Lugemine on suhtlus kirjasõnaga (tekstidega), kus peamine on avastada teose sisemisi seaduspärasusi, teha see enda kogemuse pinnalt tähenduslikuks, mõista loetu tema terviklikkuses. Lugemisoskust tuleb arendada pidevalt kõikides klassides ja kõikides õppeainetes, sest see on õpi- ja mõtetegevuse arengu alus. Lugemine on (kooli)elu loomulik osa, mis peaks pakkuma õpilasele rõõmu, olema samas huvitav ja põnev.

Mõned soovitusel õpetajale õpilastes **lugemishuvi tekitamiseks:**

- näidata ja tutvustada eakohaseid raamatuid, lugeda ette katkendeid, jagada lugemiseks soovitusi või ülesandeid, vahendada oma lugemiskogemusi;
- rõhutada loetu väärtust teadmiste ja kogemuste rikastajana, veenda, et kirjandus pakub võimalusi avastada iseennast ja oma maailma, kogeda emotsioone;
- teha eri ainete õpetajatega koostööd (nt iga uue semestri esimesi tunde alustavad aineõpetajad vestlusega sellest, mida neile meeldib lugeda, või tutvustavad raamatuid, mis on neid mõjutanud või mida nad hiljuti on lugenud);
- kutsuda kooli kirjanikud või teised kirjandusvaldkonna inimesed (nt tõlkijad, kirjastajad, kriitikud), viia õpilased kirjandusüritustele ja kirjandusasutustesse, kaasata nad lugemisüritustesse;
- korraldada koolis lugemishuvi ja -oskusi kujundavaid üritusi (nt mälumänge, luulehommikuid), luua klassis oma kirjandustraditsioone (nt valida nädala luuletus, teha raamatute edetabel, koostada raamatute reklaamvaatmikke, asutada koolidevaheline kirjandusfoorum või raamatublogi);
- pakkuda õpilastele lugemisel valikuvõimalusi, võimaldada lugeda seda, mida noor inimene ise soovib, kaasata noored raamatuvaliku aruteludesse, viia nad raamatukogusse;

14) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta;

15) kirjutab eri žanris omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste;

16) osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valib kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid, teeb koostööd;

17) esitab (peast) luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;

18) mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitusele;

19) jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tugineb kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;

20) jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal;

21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid

- hinnata iga õpilase iseseisvust lugemisvara valikul ja loetu üle arutlemisel, väärtustada iga õpilase isikupära lugejana;
- mitmekesistada kirjandustekstidega töötamise meetodeid, kasutada teoste käsitlemisel draamaõpetuse võtteid, muusikat, mängu ja meediat, ka digitehnoloogilisi võimalusi;
- kuulata audioraamatuid, kus kirjanikud ise oma loomingut loevad või näitlejad seda esitavad, uurida e-raamatute valikuid veebis;
- vahendada kirjandusteoseid paralleelselt kas filmide või lavastustena, võrrelda omavahel kirjandusteost ja selle põhjal valminud ekraniseeringut;
- koostada rühmatööna vabalt valitud raamatu reklaam (nt kaanetekst, vaatmik, trailer);
- käsitleda rohkem uuemat laste- ja noortekirjandust, tuua õpilane lähemale tänapäeva kirjandusele;
- esitleda loetud raamatute põhjal valminud loovtöid (nt arvustus, lugemispäevik, koomiks), aga ka muud ilukirjanduslikku omaloomingut kooli almanahhis, kodulehel või blogis;
- anda õpilastele võimalus kirjutada kirjanduslikku omaloomingut eri stiilis ja žanris (nt haiku, piltluuletus, regi- ja räppluule, reisikiri, päevik, miniatuur, dramatiseering);
- lasta vanema klassi õpilastel kirjutada ja kujundada algklassi õpilastele jutu- või luuleraamat;
- viia läbi ülekoollilisi lugemistunde, korraldada koolis lugemisklubi või lugemisöö;
- teha koostööd teiste aineõpetajate ja lastevanematega noorte lugemis- ja kirjutamisoskuse arendamisel.

Metoodilisi võtteid kirjandusteosega tegelemiseks

- **Pimekohting raamatuga.** Õpetaja paneb raamatud lauale, kaaned alaspidi. Iga õpilane valib raamatu selle autorit, pealkirja ja sisu teadmata, loeb seda 20 minutit iseseisvalt, seejärel tutvustab ühe minuti jooksul teistele ja otsustab, kas loeb raamatu

lõpuni või valib uue teose. Õpilane põhjendab oma otsust.

- **Fotoromaan.** Õpilased koostavad loetud teose põhjal paaris- või rühmatööna piltidest slaidiseeria ehk fotoromaani. Selleks valitakse teosest sobivad katkendid, leitakse või tehakse nende põhjal ise sobivad fotod, kirjutatakse tekst või kasutatakse teose tsitaate, lisatakse muusika.
- **Lugemispäevik.** Õpilane täidab raamatu lugemise ajal ja järel õpetaja juhiste järgi lugemispäevikut (kas paberil või veebis), leiab veebist materjali teose ja autori kohta, lisab sellele allikaviite, tutvustab teose sündmustikku, tegelasi ja olustikku, nimetab teoses käsitletud teemasid ja probleeme, paneb kirja tsitaate teosest, vahendab oma lugemismuljeid ja -elamusi, kujundab oma lugemispäeviku (nt joonistab).
- **Ettekanne.** Õpilane tutvustab loetud raamatut klassikaaslastele, vahendab oma lugemiskogemust ja -muljeid, koostab slaidiesitluse.
- **Lugemistund.** Õpilane võtab tundi kaasa pooleli oleva raamatu ja loeb seda tunnis. Võimalusel võib loetut tutvustada ka kaaslastele.
- **Intonatsiooni ja ilmekuse harjutamine.** Selleks sobib näidendi või proosakatkendi lugemine rollide kaupa. Samamoodi, eri hääletämbreid ja tundetoone kasutades võib harjutada ka luuletuste lugemist.
- **Kuulamisülesanded.** Selleks sobivad näiteks lünktekstid või valikvastustega ülesanded. Õpilane kuulab etteloetavat teksti ja täidab töölehe.
- **Infootsing.** Õpetaja juhendab õpilasi veebiinfo otsimisel, nt raamatu autori ja tema loomingu kohta, ning teeb selle põhjal mõistekaardi, mille keskel on autori nimi ja/või pilt. Edastab oma töö e-formaadis.
- **Autorit tutvustav tund.** Õpetaja tutvustab autori elu ja loomingut. Rühmatööna koostavad õpilased vaatmiku kirjaniku elu ja loomingu kohta. Kinnistava ülesandena täidetakse tööleht tunnis õpitu kohta.
- **Loovkirjutamine.** Õpilased kirjutavad teose tegelasele kirja, teosele jätku, arendavad edasi mõnda stseeni, lisavad uue tegelase

või teisendavad teost muul loomingulisel moel.

- **Raamatu ja filmi võrdlus.** Õpetaja koostab tööülesanded ja juhib arutelu, et välja tuua raamatu ja filmi erinevused ja sarnasused (nt A.Perviku „Arabella, mereröövli tütar“ ja P.Simmi samanimeline film).
- **Mängulised ülesanded.** Õpilane osaleb rühmatöös, koostab koos teistega teose ainetel ristsõna, viktoriini, laua- või kaardimängu.
- **Teemapark.** Õpilased töötavad rühmas ja koostavad loetud teose põhjal teemapargi või kalendri kavandi ja tutvustavad seda klassile.
- **Ajatelg.** Õpilane koostab loetud teose põhjal tegevuse arengut kujutava ajatelje kas süžee või faabulana.
- **Koomiks.** Õpilane joonistab teose sündmuste põhjal koomiksi, illustreerib teose katkendi. Samuti võivad õpilased joonistada teose episoodide rullpaberile, millest moodustub pildiseeria (nt E.Raua „Kalevipoeg“).
- **Lavastamine.** Õpilased töötavad rühmas, dramatiseerivad teose või selle katkendi, kavandavad tegelaste kostüümid, visandavad lavakujunduse, esitlevad oma tööd klassikaaslastele.

II kooliastmes on õpilastele jõukohane kirjutada muinasjutt, muistend või päevikusissekanne, kuid selleks on vaja teada nende žanrite tunnuseid. Omaloomingulisi ülesandeid võib olla kahte liiki: nii **žanrireeglite** või **ülesehituslike** piirangutega kui ka **vormiliste** piiranguteta tekstiloomel ülesanded. Piiranguks võib olla näiteks pealkiri, mis samaaegselt ka inspireeriks (nt „Kollase maja saladus“), tegelaste arv, kõikide sõnade algamine sama tähega, ette antud algus- või lõpulause, omadussõna kohustuslikkus iga konkreetse nimisõna ees, kõikide võõrsõnade asendamine omasõnadega, kolme värsireaga luuletus (nt haiku) või etteantud tekstistrateegia (nt kirjeldus või jutustus). Piiranguid ei tasu karta, sest sageli hõlbustavad just etteantud raamid mõttelendu ja paljud õpilased jäävad liiga suure loomingulise vabadusega hätta. Piirangute puhul on toetus ja

suunamine vajalik, selleks et tegu oleks pedagoogilise protsessiga.

Tegevusi jutustamisoscuse arendamiseks:

tekstilähedane jutustamine, aheljutustamine, kava põhjal jutustamine, ümbersõnastamine, vaatepunkti muutmine, loo täiendamine, oma lugude jutustamine, visuaalse materjali põhjal jutustamine. Jutustamisoscuse arendamisel on abiks ka nii **jutukuubikud, piltide komplektid** kui ka erinevad **lauamängud**.

Draamameetodid on teatri väljendusvahendeid kasutavad tehnikad, mida võib rakendada mis tahes ainetunnis, aga eriti asjakohased on need kirjandustunnis. Draamameetoditel on palju ühist mänguga, sest tegevus toimub kujuteldavas keskkonnas **kokkulepitud mängureeglite** järgi. Nende rakendamisel arendab õpilane oma sotsiaalseid oskusi, väärtustab loomingulist koostööd, ideede paljusust, esinemisjulgust, loovust ning arusaamist inimsuhetest, samuti hakkab ta mõistma teatri kui kunstiliigi toimimise põhimõtteid. Õppimine ja tähenduste loomine toimub eesmärgistatud ühistegevuse käigus: koos luuakse kui tahes lühike või pikk draamastseen, üksteist märgatakse, tegevust analüüsitakse ja tehakse järeldusi. Draamategevus, mis ei ole mõeldud publikule esitamiseks, annab osalejatele spetsiifilise kogemuse, millest õpitakse nii iseenda kui ka kaaslaste, aga ka esitatava teksti sisu ja vormi kohta.

Kujutava ja helikunstiga seotud draamategevused (vt Hein 2014):

- Lavakujunduse loomine
- Kostüümide kujundamine
- Helikujunduse loomine
- Kollektiivne tegelaste, sündmuskohtade, oluliste detailide vms joonistamine suurele paberile (nt tapeedile)
- *Happening*

Reflekteerivad ja analüüsivad tegevused (vt Hein 2014):

- Suuline või kirjalik eneserefleksioon
- Suuline tagasiside kaasõpilase esitlusele
- Teatrietenduse suuline analüüs
- Teatriarvustuse kirjutamine

Ideed pärimusega tegelemiseks:

- Võib jutustada ettevalmistatud kavapunktide alusel oma perekonna tavadest, seejärel koostada perepajatuste albumi, kuhu lisatakse pereliikmete lugusid, pere tähtpäevade kirjeldusi, pilte koos legendiga ja muid materjale. Albumitest võib klassis koostada väljapaneku.
- Võib tutvuda eri põlvkondade mängudega, kirjeldada neid võimalikult täpselt ja detailiselt, seostada neid pereliikmete lapsepõlvega, eristada eri tüüpi mängu (nt keele- ja liisumängud, laulumängud, lauamängud, kadrimängud, liikumismängud), samuti poiste- ja tüdrukutemänge.
- Võib kirjeldada oma kooliteed, pöörata tähelepanu paikadele ja objektidele, nt mõni hoone või rajatis, mille kohta keegi on midagi rääkinud, või inimene, kes seal elab, või mõni linnalegend (nt kummitav maja) või tõsielujuhtum (nt kellegi sünni- või surmakoht) või mõni grafiti või plangukritseldus. Ühtlasi võib küsida (vana)vanematelt nende kunagise koolitee kohta.
- Võib kirjeldada mõne avaliku või perekondliku sündmusega (nt spordivõistlus, pidulik aktus, jaanipäev, talgud, laat) seotud tavasid. Ka iseenda või lähedaste harjumuste kirjeldamine annab ettekujutuse argipäeva traditsioonidest.
- Võib jutustada, seletada ja koguda unenägusid, mis kuuluvad samuti pärimusliku jutukultuuri hulka. Samuti võib tuua näiteid kirjanduslikest unenägudest, mida teose tegelased on kogenud.

- Võib otsida pärimuse elemente turismi- ja reklaamivaldkonnast, leida rahvapärimestest tuttavaid motiive ja süžeesid nii sõnas kui ka pildis, leida tekstidest käibetõdesid ja rahvatarkusi, sh kõnekäände ja vanasõnu, aga ka muinasjutule omaseid elemente.
- Võib külastada ühiselt kooli lähistel muuseumit ja vahendada seal nähtut suuliselt ja kirjalikult külastuse ajal ja järel. Loodusmaastikuga seotud pärimusega tutvumisel võib uurida kodupaiga lähistel paiknevat täenduslikke kohti ja objekte.

Ülesanded rahvaluule käsitlemiseks:

- Võib seletada kõnekäändude ja vanasõnade tähendust ja kasutuskonteksti, seostada neid nüüdisaegsete elunähtustega ja väärtustega. Samuti võib otsida eesti vanasõnu, mis kõige paremini peegeldavad eestlast ja rahvuslikke kultuuriväärtusi. Lühivormide põhjal võib kirjutada temaatilise jutu või luuletuse.
- Võib esitada ja lahendada mõistatusi või keerdküsimusi neid klassikaaslastelt küsides, see tekitab eheda suhtlusolukorra, pealegi võimaldab tänapäevaste mõistatuste loomine moodsat elukeskkonda kujundlikult kirjeldada.
- Võib kirjutada anekdoote ja naljandeid ümber nii, et kaoks koomiliste olukordade ja tegelastega seotud huumor, taanduksid liialdused ja pöörded. Aga ka vastupidi, olles teadlik koomika võtetest (situatsiooni-, tegelas- ja sõnakoomikast), võib luua tavalisest elulisest juhtumist või olukorrast naljandi või anekdoodi.
- Võib tutvuda muinasjutu tunnuste ja tüüptegelastega, leida loetud või kuulatud tekstist muinasjutužanrile omaseid jooni, seostada kõnekäände ja vanasõnu muinasjuttude peamõtetega, kinnistades nii teadmisi rahvaluule žanritest, ning kirjutada ise kunstmuinasjutt (vt nt Sten Roosi muinasjutuvõistlust).
- Võib ise kirjutada rahvalaulu poeetikat (algriimi ja mõttekordust) matkides tekste, näiteks moodsat regivärssi, mis on lähedane tänapäeva räppluulele ja -muusikale ning on

sellisena oluline esinemismaterjal
nüüdisaegses popkultuuris.

- Võib otsida ja pildistada välis- või siseruumidest tänapäeva visuaalset pärimust (nt kritseldused, grafiti, luuletekstid, killud, karikatuurid, koomiksid), kirjeldada neid kohti, kus pärimust võib kohata, ning analüüsida neis peituvat huumorit.
- Võib otsida ühismeediast tänapäeva rahvaluule (poploori) avaldumisvorme (nt meem, reebus, grafiti, tviteratuur) ja koguda esitluse tarbeks näiteid, analüüsida nende verbaalseid ja audiovisuaalseid väljendusvahendeid.

Õppesisu:

Kirjandustekstide valik ja lugemine

Loeb vähemalt kaheksa laste- ja noortekirjanduse tervikteost nii eesti kui ka maailmakirjandusest ning tekstikatkendeid. Lugemine toetab õppekava läbivate teemade käsitlemist ning üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist.

Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste iseseisev lugemine tunnis ja tunniväliselt.

Lugemise mõistmine. Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine. Lugemise eesmärgistamine. Süvenenud ja ülelibisev lugemine. Lugemistehnika arendamine: häälega ja hääleta lugemine, pauside ja intonatsiooni jälgimine. Lugemiskiiruse valimine vastavalt võimetele ja tekstile. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine.

Raamatukogu külastamine ja selle võimalustega tutvumine. Raamatukogude infosüsteemide e-raamatukogu kasutamine. Autoriõiguse mõistmine.

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

Eesti kirjanike muuseumidega tutvumine ja külastamine. Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevustega tutvumine.

Pärimuskultuur. Kooli- ja kodukandipärimus. Rahvaluule ja selle lühivormid. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Mõistatuste lahendamine ja loomine. Muinasjutu tunnused ja tüüp tegelased. Eri liiki muistendid.

Kirjandusteose dramatiseering. Lühilavastuse loomine. Dialoogi ja tegelaskuju loomine. Eesti teatritega tutvumine.

Kirjandusteose ekraniseering. Kirjandusteose põhjal valminud filmi vaatamine ja nende võrdlemine. Tutvumine filmi loomise protsessiga. Tutvumine eakohaste filmižanritega.

Mõisted: ajalooline jutustus, epiteet, ilukirjandus, kõnekäänd, luule, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, näidend, proosa, pärimus, seiklusjutt, valm, vanasõna, võrdlus.

Teksti analüüs ja tõlgendamine

Teksti kui terviku mõistmine. Teksti põhjal eri liiki küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine oma sõnadega või näidetega tekstist. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausete ning märksõnadena.

Teose teema ja kesksete mõtete leidmine ning sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema või probleemi üle, järelduste tegemine. Näidete (nt tsitaadid, detailid) leidmine teosest. Koomika leidmine teosest. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga.

Tegelaste iseloomustamine ja nende käitumise põhjendamine. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise ja tegelastevaheliste suhete jälgimine. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendused. Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Sündmuste järjekord, põhjuse ja tagajärje seosed. Jutustaja kui loo edastaja.

Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika tundmaõppimine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Epiteedi, metafoori ja võrdluse tundmine ning kasutamine. Luuletuse teema määratlemine, aja ja koha kirjeldamine, meeolelu sõnastamine. Luuletuse vorm, riim, rütm ja kõla.

Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Päevikuvormis ilukirjandus. Valmi tunnused.

Tekstiloom

Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Kirjeldavad ja jutustavad omaloomingulised tööd eri žanrites (muistend, muinasjutt, seiklusjutt, päevik vm). Tegelase ja olustiku kirjeldamine. Luuleteksti loomine. Loovkirjutamine loetu põhjal. Tekstiloom paaris- ja rühmatööna. Loetu põhjal oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.

Teksti esitamine ja kuulamine

Luuletuse ja lühikese proosateksti esitamine. Rolliteksti esitamine. Esituse eesmärgistamine. Esitamiseks kohase tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

Autoreid ja teoseid

Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust, mida käsitletakse ühiselt.

Tüvitekste: E. Raud, „Kalevipoeg“; E. Bornhöhe, „Tasuja“; J. Kross, „Mardileib“; F. R. Kreutzwald, „Eesti rahva ennemuistsed jutud“ vm eesti muinasjutu- või muistendikogumikud.

<p>Luule: O. Arderi, Contra, A. Ehini, L. Koidula, Juhan Liivi, V. Luige, K. Merilaasi, H. Männi, E. Niidu, P.-E. Rummo, H. Runneli, J. Sanga, I. Trulli, L. Tungla, J. Vaiksoo, A. Valliku, H. Vilepi, Wimbergi jt luulet; valik valme.</p>	
<p>Põhimõisted: <i>Ilukirjandus, teabekirjandus, rahvaluule, rahvapärimus, muinasjutt, kunstmuinasjutt, muistend, valm, luule, draama, žanr, proosa, rollitekst, arutlus, ümberjutustus, tekstilähedane jutustamine, jutustav tekst, kirjeldav tekst, arutlev tekst, teabetekst, omalooming, loovkirjutamine, analüüs.</i></p>	
<p>Kooli väärtuste arendamine:</p> <p>Koostöö – paaris- ja rühmatööd tundides, projektipäevad, klassi ja kooli ühisüritused. Keskonnahoid – temaatilised lugemispaalad ja teosed, projektipäevad (Prügiprojekt), klassi ja kooli ühisüritused (rohelaat, õppekäigud). Loovus – arendada oskust ise luua erinevaid tekste ja kunstiteoseid, esitada luuletust ja rolliteksti, osalemine etteastetega kooli ühisüritustel. Ettevõtlikkus – reklaami tööpõhimõtte tundmaõppimine, reklaami koostamine, osalemine koolis toimuvatel laadapäevadel (sügis-, jõulu- ja rohelaat), nende jaoks müügiartiklite valmistamine/kasvatamine. Tervis – temaatilised lugemispaalad ja teosed, projektipäevad ja töötoad (tervisliku toidu päev), õppekäigud, kooli spordiüritused, vaimse tervise hoidmine (KiVa nädalad).</p>	
Lõiming	Hindamine:
<p>Valdkonnasisene lõiming: oskust tekste mõista ja luua arendatakse lõimitud aine- ja tekstiõpetuse kaudu, mis seotakse ortoloogia, grammatika ja leksika õpetamisega.</p> <p>Valdkonnaüleselt lõimub eesti keel ja kirjandus kõikide õppeainetega ja toetab pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades. Keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ja toimetulekuks nii isiklikus kui ka avalikus elus.</p> <p>Õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus kujuneb välja kõigi õppeainete õppimise tulemusel, mis eeldab pidevat koostööd aineõpetajate vahel. Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi ja läbivaid teemasid. Seejuures on väga oluline aineõpetajate süsteemne ja järjepidev koostöö kogu õpilase õppeaja vältel, kuid oluline roll on ka teistel tugivõrgustikel, sh kodusel toetusel ja lapsevanema vastutusel. Üldpädevusteni jõutakse eri allikatest teavet hankides ja seda kriitiliselt hinnates, eri liiki tekste lugedes, nende üle arutledes ja väideldes, erilaadseid tekste funktsionaalselt koostades ja kirjutades.</p> <p>Läbivate teemade käsitlemist toetavad projekt- ja probleemõpe, uurimis- ja loovtegevused, lugemis-</p>	<p>Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel kui ka õppeteema lõpus. Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida väljendatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnatena.</p> <p>Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.</p> <p>Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid</p>

<p>kirjutamis- ja suhtlusülesanded ning mitmekülgne info- ja digikirjaoskus.</p> <p>Ilukirjandusteoste käsitlemist on võimalik horisontaalselt lõimida teiste õppeainetega esmajoonel teema- ja probleemipõhiselt. Kirjandus õppeainena lõimub mitmete lähiümbruse aladega, nagu folkloor, teater, film, muusika, kujutav kunst. Eesti keele ja kirjanduse õpetamist seob näiteks tekstikeskne lähenemisviis ja keeleliste osaoskuste, nagu kuulamis-, kõnelemis-, lugemis- ja kirjutamisoskuste arendamine. Kirjandusõpetust on soovitatav lõimida teksti- ja keeleõpetusega, seda eeskätt poeetika kui kujundliku mõtte ja väljenduse käsitlemisel.</p>	<p>kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.</p>
--	--

Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:

II kooliaste (5.-6. klass)

Õpilane:

- 1) õpib tundma kirjandust ja pärimust rahvuskultuuri osana, tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga;
- 2) arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 3) leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet;
- 4) õpib tundma ilukirjandusteose poeetikat, iseloomustab ja võrdleb teose tegelasi, kirjeldab süžeed ja olustikku ning sõnastab peamõtte, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara;
- 5) loeb, analüüsib ja mõistab jõukohase keerukusega eri žanris laste- ja noortekirjandust nii eesti kui ka maailmakirjandusest, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi;
- 6) rikastab lugedes oma mõtte- ja tundemaailma, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi.

Õpitulemused

II kooliaste (5.–6. klass)

Õpilane:

- 1) loeb laste- ja noortekirjandusteoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, sealhulgas vähemalt kaheksa tervikteost;
- 2) loeb lodusalt ja mõtestatult eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab õpetaja juhendamisel põhilisi lugemisvõtteid ja -viise, jälgib ja hindab oma lugemist;

- 3) tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust;
- 4) loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi;
- 5) kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad;
- 6) väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärast paljutahulist kultuuri;
- 7) õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas teatri- ja filmikunsti, pärimus- ja muuseumikultuuri;
- 8) eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike ning olulisemaid žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- 9) nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeleolu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust;
- 10) koostab proosa- või draamateksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte;
- 11) nimetab teose teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teose peamõtte;
- 12) iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist;
- 13) järjestab loo sündmused ning põhjendab toimumisaja ja -koha valikut;
- 14) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta;
- 15) kirjutab eri žanris omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste;
- 16) osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valib kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid, teeb koostööd;
- 17) esitab (peast) luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;
- 18) mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitusele;
- 19) jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tugineb kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;
- 20) jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal;
- 21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid

Illuka Kooli ainekava	Ainevaldkond: keel ja kirjandus	Õppeaine: kirjandus
II kooliaste	VI klass	Tundide arv: 2 tundi nädalas
Õppeaine kirjeldus		
<p>Kirjandus on õppeaine, milles õpilane arendab oma lugejaoskusi, kujundlikku mõtlemist ja verbaalset loomevõimet. Ilukirjanduse ja rahvaluule lugemise, analüüsi ja tõlgendamise kaudu kujundab õpilane oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, arendab enda mõtte- ja tundemaailma. Kirjandusõpetus toetab õpilase isiksuse kujunemist, individuaalse ja kogukondliku identiteedi määratlemist, laiema aga kultuuri eripära ja mitmekülgse teadvustamist. Lugemis- ja tekstitoimingud on kirjandusõpetuse alus, sest kirjandust saab õppida vaid lugedes. Eesmärgistatud lugemine, eri lugemisviiside ja -mudelite kasutamine, lugemisülesannete täitmine, oma lugemisoskuse hindamine ja lugemiskogemuse jagamine toetab õpilase kujunemist oskuslikuks lugejaks. Loetakse õpilastele lähedasi ja olulisi teemasid käsitlevaid ilukirjandusteoseid, mis aitavad mõista inimestevahelisi suhteid ja arendada empaatiavõimet, kujundada õpilase lugemisharjumusi ning tugevdada tema sisemist motivatsiooni lugeda. Tehnoloogiliselt laienuvad lugemisvõimaluste hulgast valib õpilane endale sobivad, tundes paberraamatu kui peamise trükise kõrval ka audio- ja e-raamatute kasutamise ning sisu omandamise spetsiifikat. Järk-järgult kirjanduse väljendusvahendeid tundma õppides ja muid tekstist arusaamist toetavaid oskusi omandades jõuab õpilane teose kui terviku tähendusvälja mõistmiseni ja selle väärtustamiseni. Eri liiki ilukirjandustekste, nii tervikteoseid kui ka tekstikatkendeid lugedes saab õpilane lugemis- ja analüüsikogemusi, arendab oma interpreteerimis- ja sünteesivõimet, täiendab oma keelepädevust, sõnavara ja õigekeelsust, suhestab ennast aktuaalsete eluliste teemade ja probleemidega, kujundades seeläbi mina- ja maailmapilti. Tekstianalüüsi ja -tõlgendamise oskus on põhikooli kirjandusõpetuse põhieesmärk, mis on lahutamatu kirjanduse poeetika tundmisest, sealhulgas kujundlikkuse mõistmisest selle mitmetähenduslikkuses ja tervikkuses. Ilukirjandusteose eritlemiseks peab õpilane valdama metakeelt kui tööriistakasti, mis avaks talle poeetilise teksti väljenduslikud võtted ja tähenduste paljususe. Kirjandusteoste valiku põhikriteeriumideks on kunstiväärtus, humanistlik suunitlus ning positiivne mõju õpilastele, teoses</p>		

püstitatud probleemide aktuaalsus õpilaste kõlbelisel kasvatamisel ning sallivuse kujundamisel. Samuti peetakse teoste valikul silmas õpilaste eakohaseid psühholoogilisi ja intellektuaalseid võimeid ning huvisid. Lugesivara valikul arvestatakse eesti ja maailmakirjanduse, klassikalise ja tänapäeva kirjanduse ning eri žanre esindavate luule-, proosa- ja draamateoste põhjendatud proportsioone, nais- ja meesautorite esindatust ning õpilastele kohaseid teemavaldkondi. Tervikteoste valikul arvestab õpetaja nii õpilaste eelistuste, huvide kui ka lugemisvõimega. Kohustuslik on lugeda igas klassis vähemalt neli tervikteost. Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades sisaldab tervikteoste soovituslik valik eesti väärtkirjandust, mida käsitletakse ühiselt. Et toetada paikkondlikku identiteeti ja teadvustada rahvapärimuse rolli kultuuris, pööratakse tähelepanu regionaalsele kirjandusele ja folklooripärandile. Traditsioonilist tänapäevastatakse, et õpilane mõistaks paremini pärimuskultuuri olemust ja funktsioone, suudaks õpituga paremini suhestuda ning tajuks, et folkloor on elav ja ajas muutuv nähtus. Pärimuskultuuri tundmine õpetab õpilast väärtustama ja hoidma rahvus- ja omakultuuri. Kirjandustundides tegeleb õpilane ka aimetekstidega, mis on seotud kirjanike ja teiste kultuurilooliselt tähenduslike isikutega (nt elulugu, intervjuu autoriga), ja meediatekstidega, mis vahendavad kirjandusteoste kohta arvustavaid seisukohti (nt raamatututvustus, arvustus, blogi). Ühtlasi õpitakse tundma teose kirjanduslikku ja ajaloolist konteksti ning autorist lugejani kulgevat kirjandusprotsessi. Kirjandusteoste üle arutlemiseks ja nende sügavuti mõistmiseks peab õpilane tundma kirjandusteaduslikku mõistestikku ja kirjanikega seotud kultuuriloolist tausta. On tähtis, et säiliks lugemishuvi ja areneksid tõlgendusoskused, kuid selleks on tarvis ka faktiteadmisi ja mõistevaramut. Õppeprotsessis pakutakse õpilasele rohkesti omaloomingulisi, sealhulgas kirjandusteoste, teistele tekstidele ja oma elamustele tuginevaid kirjutamiskogemusi, et ergutada ja väärtustada loovust ning tuua esile oma isikupära ja anne. Eneseväljendusoskuse igakülge arendamise huvides analüüsib õpilane tekste ja katsetab omaloomingut nii kirjalikult kui ka suuliselt. Suulised sooritusülesanded, sh jutustamine ja esitamine on olulised just jagamis- ja tagasisidekogemuse saamiseks. Loominguline eneseväljendus kirjanduse õppimisel hõlmab muu hulgas suhtlemist veebikeskkondades, info hankimist ja kriitilist hindamist, digitaalse sisu loomist, selle muutmist ja taasesitamist. Kirjandusõpetuse kaudu suunatakse õpilast mõistma kunstiliikide vahelisi seoseid, avastama viise, kuidas kirjanduslikud süžeed, karakterid, teemad ja motiivid leiavad kasutamist ning edasiarendamist teatris, filmis, muusikas ja kujutavas kunstis. Kirjandus lõimub eeskätt keeleõpetusega, aga ka kõikide teiste õppeainetega ning toetab õppesisu ja õpitulemuste kaudu õppekava üldpädevuste kujundamist ja läbivate teemade käsitlemist.

Õpitulemused:	Metoodilised soovitused, sh õpistrateegiate rakendamine, diferentseerimise võimalused
<ul style="list-style-type: none">● loeb laste- ja noortekirjandusteoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, sealhulgas vähemalt neli tervikteost;● loeb ladusalt ja mõtestatult eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab õpetaja juhendamisel põhilisi lugemisvõtteid ja -viise, jälgib ja hindab oma lugemist;● tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust;	Aheljutustamine Kaasõpilastele lugude jutustamine Põhjuse-tagajärg seoste leidmine Ettekannete tegemine klassile Enesetestimine küsimustega

<ul style="list-style-type: none">● loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi;● kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad;● väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärast paljutahulist kultuuri;● õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas teatri- ja filmikunsti, pärimus- ja muuseumikultuuri;● eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike ning olulisemaid žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;● nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeolelu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust;● koostab proosa- või draamateksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte;● nimetab teose teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teose peamõtte;● iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist;● järjestab loo sündmused ning põhjendab toimumisaja ja -koha valikut;● rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta;● kirjutab eri žanris omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste;● osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valib kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid, teeb koostööd;● esitab (peast) luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;● mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitusele;	<p>Õppimise hajutamine väiksemateks ülesanneteks pikema perioodi peale ja varasemalt õpitu kordamine koos uue materjali omandamisega.</p> <p>“Miks” küsimuste esitamine ja põhjenduste loomine faktide ja kontseptsioonide õppimisel.</p> <p>Selgitamine, kuidas on uued teadmised seotud varasemate arusaamadega.</p> <p>Läbisegi õppimine ehk erinevate, kuid omavahel seotud materjalide või probleemide õppimine samaaegselt.</p> <p>Kokkuvõtte koostamine, kirjutades loetud tekstist sõna-sõnalt ümber peamised seisukohad.</p> <p>Õpitavat tekstist vm materjalist mentaalsete kujutluspiltide loomine.</p> <p>Mnemoonikute kasutamine meeldejätmisel.</p> <p>Materjalide mitmekordne läbilugemine.</p> <p>Loetust oluliste mõtete markeerimine või allajoonimine lugemise ajal.</p> <p>Lugemisvalik igale õpilasele vastavalt tema võimetele ja huvidele</p>
--	--

- jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tugineb kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;
- jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal;
- kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid

Õppesisu:

Kirjandustekstide valik ja lugemine

Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste iseseisev lugemine tunnis ja tunniväliselt.

Lugemise mõistmine. Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine. Lugemise eesmärgistamine. Süvenenud ja ülelibisev lugemine. Lugemistehnika arendamine: häälega ja hääleta lugemine, pauside ja intonatsiooni jälgimine. Lugemiskiiruse valimine vastavalt võimetele ja tekstile. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoscuse hindamine. Tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine.

Raamatukogu külastamine ja selle võimalustega tutvumine. Raamatukogude infosüsteemide e-raamatukogu kasutamine. Autoriõiguse mõistmine.

Koolikirjanduse valikul arvestatakse

- 1) **kohustuslikku lugemist**, mis pakub õpilastele kirjanduskogemuse ühisosa ja tähendab nihet nn tüvitekstide käsitlemise poole;
- 2) **suunatud lugemist**, mis lähtub õpetaja antud soovitustest ja põhjendatud valikutest ning arvestab ka õpilaste võimeid ja huvisid;
- 3) **vabalugemist**, mis annab õpilasele vaba voli valida õppeprotsessi käigus eakohaseid raamatuid mõttestatult ja huvipõhiselt, selleks et rahuldada oma lugemisvajadust.

Kohustuslik on lugeda **vähemalt neli tervikteost**.

Ilukirjanduse põhiliikide ja eri žanris tekstide eristamine, nimetades nende tunnuseid ja tuues sobivad näiteid. Põhimõistetest arusaamine ja ettekujutuse loomine žanrisüsteemist, selleks et kasutada neid mõisteid edaspidi teksti- ja žanrianalüüsis.

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

Eesti kirjanike muuseumidega tutvumine. Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevustega tutvumine.

Pärimuskultuur. Kooli- ja kodukandipärimus. Rahvaluule ja selle lühivormid. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Mõistatuste lahendamine ja loomine. Muinasjutu tunnused ja tüüptegelased. Eri liiki muistendid.

Kirjandusteose dramatiseering. Lühilavastuse loomine. Dialogi ja tegelaskuju loomine. Eesti teatritega tutvumine.

Kirjandusteose ekraniseering. Kirjandusteose põhjal valminud filmi vaatamine ja nende võrdlemine.

Tutvumine filmi loomise protsessiga. Tutvumine eakohaste filmižanritega.

Teksti analüüs ja tõlgendamine

Teksti kui terviku mõistmine. Teksti põhjal eri liiki küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine. Paralleelide leidmine elu ja kirjanduse vahel, kirjandusteoste põhjal üldistuste loomine, probleemide nägemine, lahenduste otsimine, vaatepunkti muutmine, subjektiivsuse ja objektiivsuse tajumine. Näidete (nt tsitaadid, detailid) leidmine teosest. Koomika leidmine teosest. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga.

Tegelaste iseloomustamine ja nende käitumise põhjendamine. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise ja tegelastevaheliste suhete jälgimine. Tegelasevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendused. Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Sündmuste järjekord, põhjuse ja tagajärje seosed. Jutustaja kui loo edastaja.

Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika tundmaõppimine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Epiteedi, metafoori ja võrdluse tundmine ning kasutamine. Luuletuse teema määratlemine, aja ja koha kirjeldamine, meeleolu sõnastamine. Luuletuse vorm, riim, rütm ja kõla. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Päevikuvormis ilukirjandus. Valmi tunnused-

Tekstiloomed

Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Kirjeldavad ja jutustavad omaloomingulised tööd eri žanrites (muistend, muinasjutt, seiklusjutt, päevik vm). Tegelase ja olustiku kirjeldamine. Luuleteksti loomine. Loovkirjutamine loetu põhjal. Tekstiloomed paaris- ja rühmatööna. Loetu põhjal oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.

Teksti esitamine ja kuulamine

Luuletuse ja lühikese proosateksti esitamine. Rolliteksti esitamine. Esituse eesmärgistamine. Esitamiseks kohase tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

Autoreid ja teoseid

Tüvitekste: E. Raud „Kalevipoeg“, O.Luts „Kevade“.

Luule: O. Arderi, Contra, A. Ehini, L. Koidula, Juhan Liivi, V. Luige, K. Merilaasi, H. Männi, E. Niidu, P.-E. Rummo, H. Runneli, J. Sanga, I. Trulli, L. Tungla, J. Vaiksoo, A. Valliku, H. Vilepi, Wimbergi jt luulet; valik valme.

Proosa:

Eesti kirjandus: A. Feldmanis, L. Ulman, „Erik Kivisüda“; K. Hinrikus, „Kui emad olid väikesed“, „Elevant“; J. Jaik, „Kaarnakivi“; H. Jõgisalu, „Nõiutud allikas“, „Suutäis soolast“; K. Kaldmaa, „Halb tüdruk on jumala hea olla“, „Lydia“; K. Kass, „Nõianei nõbinina“; M. Keränen, „Varastatud oranž jalgratas“ jt krimilood; A. Kivirähk, „Sirli, Siim ja saladused“; M. Loper, „Inglite linn“; J. Parijõgi, „Teraspoiss“; A. Pervik, „Arabella, mereröövli tütar“, P. Päär, „Õnneliku inimese särk“; „Kallis härra Q“; S. Rannamaa, „Kadri“; J. Rannap, „Koolilood“; E. Raud, „Lugu lendavate taldrikutega“, „Roostevaba mõök“; P. Raud, „Printsess Lulu ja härra Kere“, „Sanna ja salakütid“; R. Reinaus, „Kuidas mu isa endale uue naise sai“, „Nõidkapteni needus“, „Maarius, maagia ja libahunt Liisi“; R. Roht, „Mäger Urask“; A. Saar, „Kuidas meil asjad käivad“, „Kuidas minust ei saanud kirjanikku“, „Õudne lugu“; J. Smuul, „Meremees Murka“; I. Soopan, „Kõik poisid ei saa suureks“; I. Tomusk, „Volli“ sari, „Ajaränduri“ sari; T. Toomet, „Vana aja koolilood“; A. Turovski, „Minu loomad“; J. Tuulik, „Vares“ jm
Maailmakirjandus: J. M. Barrie, „Peeter Paan“; J. Barrowman, C. Barrowman, „Õõnsa Maa saladus“; L. F. Baum, „Võlur Oz“; H. Burnett, „Väike printsess“, „Väike lord Fauntleroy“; C. Cassidy, „Pöörane“; C. Dickens, „Oliver Twisti seiklused“; G. Durrell, „Minu pere ja muud loomad“; N. R. Gaiman, „Kalmisturaamat“; A. Gavalda „35 kilo lootust“; E. Ibbotson „Reis Merejõe“; L. St John, „Valge

kaelkirjak”, “Delfiini laul”; S. Kolu, “Rööbelite” sari; J. Krüss. „Timm Thaler ehk Müüdüd naer”; E. Kästner, „Veel üks Lotte“; A. Lindgren, „Kalle Blomkvist“, „Hulkur Rasmus“, „Röövlitütar Ronja“; U. K. Le Guin, “Meremaa võlur”; C. S. Lewis, “Lõvi, nõid ja riidekapp” jm “Narnia” sari; H. Lofting, “Doktor Dolittle”; C. Nöstlinger, “Vahetuslaps”; K. May, “Winnetou”; F. Molnár, “Pál-tänava poisid”; J.-C. Mourlevat, “Ookeani kutse”; K. Ohlsson, „Klaaslapsed“, „Hõbedapoiss“, „Kiviinglid“; S. Olsson, A. Jacobsson, “Berti päevik”; R. J. Palacio, “Ime”; M. Parr, “Vilgukivioru Tonje”; E. H. Porter, „Pollyanna“; T. Pratchett, “Kettamaailma” sari; O. Preussler, “Krabat”; G. Rodari, “Cipollino seiklused”; J. K Rowling, “Harry Potteri” sari; A. M. G. Schmidt, „A nagu Aabel” ja “Miisu“; V. Schwab. „Kummituste linn“ jt sarja raamatud; J. Spinelli, “Tähetüdruk”; R. L. Stevenson, “Aarete saar”; C. R. Zafon, „Uduprint“; J. Till, „Charlie” sari; J. R. R. Tolkien, “Kääbik”; Maria Turtschaninoff, „Maresi. Punase kloostrid kroonikad“; M. Twain, „Tom Sawyeri seiklused“; J. Vilé, „Siberi haiku“; jm.

Näitekirjandus: O. Luts “Kapsapea”; M. Ulman, “Kohkumatud lapsehoidjad” jm.

Põhimõisted:

Draamaatika, eepika, lüürika, epiteet, metafoor, võrdlus, parabool, sümbol, koomika, traagika, sisu, vorm, ülesehitus, naljand, muinasjutt, anekdoot, rahvalaul, tüvitekst, värss, riim, rütm

Kooli väärtuste arendamine:

KOOSTÖÖ – rühmatööd, ühislooming etüüdide, lugude loomisel
 ETTEVÕTLIKKUS – kirjandusteostest saavad õpilased inspiratsiooni algatada, teostada, juhtida, saavutada jms
 LOOVUS – narratiivide, lugude, etüüdide mõtlemine
 KESKKONNAHOID – erinevate kirjandusteoste põhjal omandab õpilane veendumuse sotsiaalse ja loodusliku keskkonna hoidmise ning säästmise vajalikkusest.
 TERVIS – lugedes ja analüüsid erinevaid ilukirjanduslikke tekste pöörame tähelepanu vaimse, füüsilise, sotsiaalse tervise hoidmisele ja edendamisele ning tervislike harjumuste kujunemisele.

Lõiming:

Filmikunst: filmivalik võib temaatiliselt haakida ajalugu, loodusaineid, muusikat või kunsti, luua seoseid tehnoloogia- või ka liikumisõpetusega. Valida võib nii esteetilise funktsiooniga materjali kui ka pragmaatilise eesmärgiga multimodaalse teksti: saate, intervjuu, juhendvideo, meediateksti.
 Fookuses on sisu
Ajalugu: ajalugu on lõimitud kirjandusõpetusega muistendite, jutustuste ja romaanide kaudu **Inimese- ja ühiskonnaõpetus:**
 Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs aitab kujundada õpilase maailmapilti, mõista ajaloosündmusi, orienteeruda ühiskonnaelus ja inimsuhetes. Kirjandusteoste tuginedes

Hindamine:

Jooksev hindamine toimub aktiivsuse eest tundides.
 Iga tervikteose läbilugemisel saab õpilane hinde sisu tundmise, analüüsi, esitluse ja/või arutluse eest.
 Hinnatakse nii individuaalseid kui rühmatöid.
 Õpilased hindavad ka iseennast: reflekteerivad, kui hästi nad jälgitavaid kategooriaid märkavad, ja kuivõrd areneb nende analüüsi oskus.
 Hindamise aluseks on kooli hindamisjuhend. Õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet ning hindeid.
 Hindega „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindega „4” 75–89%, hindega „3” 50–74%, hindega „2” 20–49% ning hindega „1” 0–19%.

võib arutleda ühiskonnareeglite üle või kirjeldada mõne ajastu ühiskondlik-kultuurilist tausta.

Eesti keel: tekste analüüsidest saab õppida suhtlusviise, jälgida keele modaalsust

Üldpädevustest

Õpipädevust arendab ainele omaste tekstide mitmekihiline ja sügav analüüs.

Multimodaalsete tekstide analüüs eeldab **digipädevust**. Videote kasutamine nõuab ka tehnilisi oskusi, nt filmi katkendi lõikamine või sobivasse keskkonda linkimine, küsimuste ja ülesannete lisamine

Kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud:

Õpilane:

- 1) õpib tundma kirjandust ja pärimust rahvuskultuuri osana, tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga;
- 2) arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 3) leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet;
- 4) õpib tundma ilukirjandusteose poeetikat, iseloomustab ja võrdleb teose tegelasi, kirjeldab süžeed ja olustikku ning sõnastab peamõtte, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara;
- 5) loeb, analüüsib ja mõistab jõukohase keerukusega eri žanris laste- ja noortekirjandust nii eesti kui ka maailmakirjandusest, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi;
- 6) rikastab lugedes oma mõtte- ja tundemaailma, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi.